

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ Ν. ΧΑΡΔΑ

Οικονομολόγος-Ερευνήτρια-Μελετήτρια

Πανεπιστήμιο Πατρών

Η Τουρκική στρατηγική διπλωματική προσέγγιση των περιφερειακών προκλήσεων στην περιοχή του Καυκάσου

Μέχρι και σήμερα έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Αρμενίας και πρόσφατα, μετά τις ευνοϊκές πολιτικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν με το τέλος του δεύτερου πολέμου του Καραμπάχ, η Τουρκία και η Αρμενία ξεκίνησαν άμεσο διάλογο χωρίς προϋποθέσεις για τη σταδιακή εξομάλυνση των σχέσεών τους. Ήδη, οι απευθείας εμπορικές πτήσεις μεταξύ των δύο χωρών ξεκίνησαν στις 2 Φεβρουαρίου 2022, ενώ έχει υπογραφεί συμφωνία για το άνοιγμα των συνόρων Τουρκίας-Αρμενίας σε πολίτες τρίτων χωρών από την 1η Ιουλίου 2022. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, η Τουρκία στοχεύει στη συνέχιση της διαδικασίας εξομάλυνσης των σχέσεών της με την Αρμενία, δίνοντας έμφαση στην εγκαθίδρυση σχέσεων καλής γειτονίας χωρίς προϋποθέσεις. Η προσέγγιση των δύο χωρών περιλαμβάνει μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, λαμβάνοντας υπόψη τις περιφερειακές εξελίξεις. Στους διεθνείς πολιτικούς και διπλωματικούς κύκλους, η στάση αυτή της Τουρκίας αντικατοπτρίζει τη δέσμευσή της να συμβάλλει στην προώθηση της σταθερότητας και της συνεργασίας στην περιοχή του Νοτίου Καυκάσου.

Η προσπάθειες ανάληψης διπλωματικών πρωτοβουλιών και δράσεων, σε όσο το δυνατόν πρώιμο στάδιο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι διαφορές μεταξύ των δύο πλευρών, σε συνδυασμό με τις θετικές εξελίξεις μετά την λήξη του δεύτερου πολέμου του Καραμπάχ, σηματοδοτούν μια κατ' εξοχήν προληπτική διπλωματική προσέγγιση εν μέσω μιας ταχέως μεταβαλλόμενης περιφερειακής δυναμικής.

Η έμφαση που δίνει η Τουρκία στη πολιτική της σταδιακής οικοδόμησης εμπιστοσύνης επιβεβαιώνει τη στρατηγική της δέσμευση για μακροπρόθεσμη σταθερότητα και περιφερειακή συνεργασία.

Στο πλαίσιο των θεμάτων όπως εν συντομία αυτά σκιαγραφήθηκαν ανωτέρω, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι αξιώσεις των Αρμενίων να εξασφαλίσουν επί της διεθνούς σκηνής την αναγνώριση των ισχυρισμών τους περί "γενοκτονίας" των Αρμενίων, τα κλειστά χερσαία σύνορα Τουρκίας-Αρμενίας και το γεγονός ότι η περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ μαζί με τις επτά συνορεύουσες επαρχίες του Αζερμπαϊτζάν έχουν περιέλθει σε μια δυσμενή και σχεδόν ανεπίλυτη κατάσταση για περισσότερα από 30 χρόνια, αποτελούν τους τρεις κύριους προβληματικούς τομείς στις σχέσεις Τουρκίας-Αρμενίας.

Οι πιθανές λύσεις στους προαναφερθέντες προβληματικούς τομείς υπόσχονται θετικά αποτελέσματα, συμπεριλαμβανομένης της επίλυσης ζητημάτων μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν και της έμμεσης εξομάλυνσης των σχέσεων Αρμενίας-Τουρκίας, παρόλο που η υποστήριξη της Τουρκίας προς το Αζερμπαϊτζάν συνεχίστηκε πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την τελευταία επιχείρηση στο Καραμπάχ. Η Τουρκία αντιτάχθηκε σταθερά σε αυτό που θεωρούσε ως κατοχή της περιοχής Ναγκόρνο-Καραμπάχ του Αζερμπαϊτζάν από την Αρμενία, υποστηρίζοντας ένα ψήφισμα στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Η έκβαση του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο-Καραμπάχ στα τέλη του 2020 είχε ως αποτέλεσμα μια σημαντική νίκη για το Αζερμπαϊτζάν, η οποία οδήγησε σε μια τριμερή συμφωνία κατάπαυσης του πυρός.

Η επακόλουθη οριοθέτηση βρήκε την Αρμενία και τη Δημοκρατία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ να χάνουν σημαντικό μέρος της περιοχής του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ενώ οι συνεχιζόμενες εντάσεις και παραβιάσεις της εκεχειρίας οδήγησαν στη στρατιωτική επιχείρηση που εξαπέλυσε το Αζερμπαϊτζάν τον Σεπτέμβριο του 2023. Η θέση της Τουρκίας, μετά τη σύγκρουση, περιλαμβάνει την υπογραφή ενός συμφώνου ειρήνης μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και Αρμενίας, την προώθηση σχέσεων καλής γειτονίας, την βελτίωση και ανάπτυξη των υποδομών, τη βελτίωση της ευημερίας των λαών της περιοχής και την περιφερειακή συνδεσιμότητα στην επικράτεια του Καραμπάχ, ενώ η στρατηγική προσέγγιση του Μπακού συνυπολογίζει την ανάγκη αποφυγής περιττών ανταγωνισμών με τη Ρωσία, αναγνωρίζοντας κυρίως τις πιθανές επιπλοκές στην

περίπτωση ένταξης στο NATO και την υιοθέτηση μιας διαφοροποιημένης πολιτικής έναντι της Ρωσίας για την επίλυση του προβλήματος του Καραμπάχ. Ως εκ τούτου, η πρόκληση για την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν έγκειται στην επίτευξη μιας βιώσιμης ειρηνευτικής συμφωνίας με εγγυήσεις.

Ωστόσο, το άνοιγμα των χερσαίων συνόρων Τουρκίας-Αρμενίας θα δημιουργήσει μια πιο άμεση σύνδεση για τις εμπορικές μεταφορές με τη Δύση, επηρεάζοντας θετικά την οικονομία της Αρμενίας. Επιπλέον, η δημιουργία νέων αγωγών και σιδηροδρομικών γραμμών, παράλληλα με τη διαδρομή Μπακού-Τιφλίδα-Τσεϊχάν και διασχίζοντας την Αρμενία, θα συντελούσε στην πιο εύκολη μεταφορά φυσικού αερίου από τον Καύκασο και την Κεντρική Ασία σε χώρες της Ε.Ε. Επιπλέον, αυτές οι εναλλακτικές διαδρομές θα μπορούσαν να προσφέρουν ευελιξία στη ροή των πόρων, μειώνοντας τον κίνδυνο διακοπών στις ροές σε πιθανές καταστάσεις κρίσης. Διεργασίες προς αυτή την κατεύθυνση έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν σημαντικά τις διπλωματικές προσεγγίσεις της Αρμενίας έναντι τόσο της Ρωσίας όσο και του Ιράν.

Η Τουρκία υποστηρίζει σταθερά την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας και απορρίπτει κάθε σκέψη για πιθανή ανεξαρτησία της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας. Με την υιοθέτηση ειρηνικών λύσεων στο πλαίσιο της εδαφικής ακεραιότητας και της κυριαρχίας της Γεωργίας, η Τουρκία υποστηρίζει επίσης τις φιλοδοξίες της Γεωργίας για την ένταξη της στους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Ένα κομβικό σημείο στις σχέσεις Τουρκίας-Γεωργίας είναι οι Μεσκέτοι ή Αχίσκα Τούρκοι και ο επαναπατρισμός τους στα πατρίδα εδάφη τους. Η Άγκυρα παρακολουθεί στενά το θέμα αυτό, δίνοντας έμφαση στην άρση των εμποδίων που δεν επιτρέπουν μέχρι και σήμερα την επιστροφή των Αχίσκα Τούρκων στην πατρίδα τους, την Αχίσκα.

Η κυρίαρχη θέση της οικονομικής συνεργασίας υπογραμμίζει τις πρακτικές και αμοιβαία επωφελείς πτυχές της σχέσης Τουρκίας-Γεωργίας. Η δημιουργία μηχανισμών όπως το Συμβούλιο Στρατηγικής Συνεργασίας Υψηλού Επιπέδου (YDSK) και η συμμετοχή σε τριμερείς ή τετραμερείς συναντήσεις αντικατοπτρίζει τη δέσμευση για δομημένη και συνεχή συνεργασία. Η υποστήριξη της Τουρκίας για την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας και τις ευρωπαϊκές φιλοδοξίες της αναδεικνύει μια στρατηγική διπλωματική προσέγγιση των περιφερειακών προκλήσεων.

Παρά τις προκλήσεις ορισμένων τουρκικών και μουσουλμανικών στοιχείων που δρουν στη Γεωργία, η Άγκυρα και η Τιφλίδα έχουν αποδείξει ότι μπορούν να αντιμετωπίσουν με επιτυχία αυτά τα ζητήματα. Οι δεσμοί μεταξύ της Τουρκίας και της Γεωργίας συσφίγγονται ολοένα και περισσότερο μέσω της πολιτικής αλληλεγγύης, της οικονομικής συνεργασίας και των κοινών προσπαθειών για τη μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κασπίας, αντικρούοντας σε μεγάλο βαθμό τις περιφερειακές πολιτικές της Ρωσίας.

Η ευθυγράμμιση στις πολιτικές του Καυκάσου, ιδίως ως απάντηση στη Ρωσία, χρησιμεύει ως θεμέλιος λίθος πάνω στον οποίο βασίζονται οι σχέσεις πολιτικής και ασφάλειας μεταξύ Γεωργίας και Τουρκίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η Τουρκία και η Γεωργία συνεργάζονται στενά σε όλα τα ζητήματα που αφορούν στις εμπορικές και ενεργειακές γραμμές μεταφοράς και ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν από κοινού τις ανησυχίες για την ασφάλεια.

Όμως, θέλοντας να αναλύσουμε σε βάθος τους δεσμούς μεταξύ Τουρκίας και Γεωργίας, αναπόφευκτα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών επηρεάζονται όχι μόνο από τις γεωπολιτικές θεωρήσεις, αλλά και από τους κοινωνικούς και πολιτιστικούς δεσμούς που απορρέουν από την ποικιλόμορφη εθνοτική σύνθεση του πληθυσμού της Γεωργίας.

Αναφορικά με το ζήτημα της Αμπχαζίας, οι θέσεις της Άγκυρας γενικά ταυτίζονται με αυτές των ΗΠΑ και της Ε.Ε. που θεωρούν ότι η πιο βιώσιμη λύση για την Αμπχαζία είναι να παραμείνει μια ισχυρή αυτόνομη περιοχή εντός της Γεωργίας.

Η στρατηγική θέση της Τουρκίας προσδίδει μια διέξοδο για την απελευθέρωση της Γεωργίας από την πολιτική και οικονομική επιρροή της Ρωσίας, ενώ παράλληλα δημιουργεί νέες επενδυτικές και εμπορικές ευκαιρίες. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Τουρκία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος επενδυτής στη Γεωργία μετά τις ΗΠΑ και ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος μετά τη Ρωσία.

Η πολιτική των ΗΠΑ για την απομόνωση του Ιράν και η σύγκρουση μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων που απορρέει από τη διαμάχη για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ έχουν καταστήσει τη Γεωργία τη μοναδική πύλη εξόδου προς τον Καύκασο και την Κεντρική Ασία για την Τουρκία. Το έδαφος της Τουρκίας αποτελεί την κύρια οδό διέλευσης του πετρελαίου της Κασπίας με αποτέλεσμα η Άγκυρα να επωφελείται από τους αγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου, δημιουργώντας ευκαιρίες χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας, τη

διύλιση και την εξαγωγή πετρελαίου. Έτσι, τα έσοδα που προέρχονται από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αναζωογόνηση της οικονομίας της Τουρκίας και στην αύξηση του όγκου του εξωτερικού της εμπορίου ενώ οι πόροι ορυκτών καυσίμων της Κασπίας έχουν συμβάλει σημαντικά στην κάλυψη της εγχώριας ενεργειακής ζήτησης της Τουρκίας. Αυτή η στρατηγική συνεργασία ενισχύει τους οικονομικούς δεσμούς μεταξύ της Τουρκίας και της Γεωργίας, ενισχύοντας τα αμοιβαία συμφέροντά τους στην περιοχή.

Στις μακροχρόνιες προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ της Τουρκίας και της Γεωργίας εντάσσονται και τα έργα του σιδηροδρόμου Καρς-Τιφλίδα και της γραμμής καλωδίων οπτικών ινών Rize-Poti και λόγω των κλειστών συνόρων Τουρκίας-Αρμενίας, η Γεωργία έχει καταστεί η κύρια οδός για τις τουρκικές αποστολές προς το Αζερμπαϊτζάν και την Κεντρική Ασία. Οι πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες του Αζερμπαϊτζάν, του Καζακστάν και του Τουρκμενιστάν αναζητούν εναλλακτικές διαδρομές για να μειώσουν την εξάρτησή τους από τη Ρωσία και το Ιράν. Σε απάντηση, η Τουρκία και η Γεωργία παρέχουν στις χώρες αυτές μια ασφαλή και βιώσιμη εναλλακτική διαδρομή, βοηθώντας τες να διαφοροποιήσουν τις εμπορικές τους διαδρομές και να δημιουργήσουν συνδέσεις με τις διεθνείς αγορές. Τα στρατηγικά έργα υποδομής και οι εταιρικές σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Γεωργίας διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διευκόλυνση αυτών των οικονομικών και εμπορικών προσπαθειών για τις παρόχθιες χώρες της Κασπίας. Ο πολύκροτος αγωγός Μπακού-Τιφλίδα-Τσειχάν (BTC), ένα πρωτοποριακό έργο στο χώρο των αγωγών, έχει ολοκληρωθεί και ήδη μεταφέρει το αζέρικο πετρέλαιο. Η γραμμή αυτή διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην αποτροπή της εξάρτησης από τη γραμμή Μπακού-Νοβοροσίσκ για τον πρώιμο εφοδιασμό του Αζερμπαϊτζάν με πετρέλαιο. Παράλληλα, ο αγωγός του Νοτίου Καυκάσου (SCP), που αναπτύχθηκε παράλληλα με τον BTC, διευκολύνει την παγκόσμια μεταφορά του φυσικού αερίου του Αζερμπαϊτζάν από το κοίτασμα Σαχ Ντενίζ μέσω Γεωργίας και Τουρκίας.

Εκτός από τις ενεργειακές και εμπορικές συνεργασίες, η Τουρκία και η Γεωργία διατηρούν στενή στρατιωτική συνεργασία. Στη Γεωργιανή Στρατιωτική Ακαδημία, που ιδρύθηκε από τον τουρκικό στρατό στις αρχές της δεκαετίας του 2000, εκπαιδεύονται Γεωργιανοί αξιωματικοί από τους Τούρκους ομολόγους τους. Η τουρκική στρατιωτική εκπαίδευση επεκτάθηκε και στις γεωργιανές ειδικές δυνάμεις και μονάδες καταδρομών, τόσο στην Τουρκία όσο και στη Γεωργία. Κάθε χρόνο, ένας συγκεκριμένος αριθμός Γεωργιανών σπουδαστών συνεχίζει την εκπαίδευσή του στις Στρατιωτικές Σχολές της Τουρκίας,

Επιπλέον, οι συνεργατικές προσπάθειες της Τουρκίας, της Γεωργίας και του Αζερμπαϊτζάν είναι εμφανείς στις ετήσιες ασκήσεις προσομοίωσης οι οποίες διεξάγονται σε μία από τις χώρες στο πλαίσιο γενικών σεναρίων που επικεντρώνονται στην ασφάλεια των αγωγών. Αυτές οι κοινές πρωτοβουλίες αντικατοπτρίζουν τη συνεχιζόμενη συνεργασία και τον συντονισμό στη στρατιωτική εκπαίδευση και τον στρατηγικό σχεδιασμό μεταξύ των τριών κρατών.

Οι τριμερείς και τετραμερείς μηχανισμοί συνεργασίας, όπως είναι οι τακτικές σύνοδοι κορυφής ή υψηλόβαθμων διπλωματών μεταξύ Τουρκίας-Γεωργίας-Αζερμπαϊτζάν και Τουρκίας-Γεωργίας-Αζερμπαϊτζάν-Ιράν, συμβάλλουν σημαντικά στην περιφερειακή σταθερότητα, ειρήνη και ευημερία. Τις απόψεις αυτές συμμερίζονται ιδιαίτερα ΗΠΑ, NATO και ΕΕ. Παράλληλα, ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στις στρατηγικές που σχετίζονται με την Αυτόνομη Δημοκρατία του Ναχιτσεβάν που ανήκει στο Αζερμπαϊτζάν και συνορεύει με την Τουρκία και τη νοτιοανατολική Αρμενία. Ο σχεδιασμένος διάδρομος Zengezur θα συνδέει το Αζερμπαϊτζάν και το Ναχιτσεβάν από το νότιο τμήμα της Αρμενίας μόλις επιτευχθεί η αναμενόμενη οριστική ειρηνευτική συμφωνία.

Η στενή στρατιωτική συνεργασία μεταξύ της Τουρκίας και του Αζερμπαϊτζάν εκτείνεται πέρα από τις ενεργειακές και εμπορικές συνεργασίες. Η Στρατιωτική Ακαδημία του Αζερμπαϊτζάν, η οποία ιδρύθηκε από τον τουρκικό στρατό στα τέλη της δεκαετίας του 1990, αποτελεί επί μακρόν σημείο εστίασης για την εκπαίδευση Αζέρων αξιωματικών από τους Τούρκους ομολόγους τους. Επίσης, τούρκοι αξιωματικοί εκπαιδεύουν τις ειδικές δυνάμεις και τις μονάδες κομάντος του Αζερμπαϊτζάν ενώ ετησίως ένας καθορισμένος αριθμός σπουδαστών από το Αζερμπαϊτζάν συνεχίζει την εκπαίδευσή του στις Στρατιωτικές Σχολές της Τουρκίας, όπως συμβαίνει και με τους αντίστοιχους σπουδαστές της Γεωργίας.

Η σχέση μεταξύ της Τουρκίας και του Αζερμπαϊτζάν χαρακτηρίζεται από έναν ιδιαίτερο και μοναδικό δεσμό, ο οποίος συχνά διατυπώνεται στο πλαίσιο της αρχής "Ένα έθνος, δύο κράτη". Η αρχή αυτή υπογραμμίζει ένα ισχυρό αίσθημα συγγένειας και αδελφοσύνης μεταξύ των δύο εθνών. Σε διεθνή ζητήματα που αφορούν οποιοδήποτε από τα δύο κράτη, η Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν τείνουν να

ενεργούν από κοινού και η προσέγγιση αυτή είναι εμφανής σε διάφορους τομείς, που εκτείνονται από την ενέργεια και τους εμπορικούς διαδρόμους έως την ασφάλεια και τα θέματα των μέσων ενημέρωσης.

Αυτή η στενή σχέση ήταν ιδιαίτερα ορατή στην επιχείρηση στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ που διεξήγαγε το Αζερμπαϊτζάν. Η Τουρκία όχι μόνο παρείχε εκπαίδευση στον αζέρικο στρατό πριν από την επιχείρηση, αλλά και σημαντική υλική υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένων όπλων, οχημάτων και μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Αυτοί οι δεσμοί καταδεικνύουν το βάθος της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των δύο χωρών.

Η Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν είναι μέλη του Οργανισμού Τουρκικών Κρατών (OTS), γνωστού, παλαιότερα, ως Συμβούλιο Συνεργασίας των Τουρκόφωνων Κρατών. Ο οργανισμός, από το 2022, περιλαμβάνει το Αζερμπαϊτζάν, το Καζακστάν, το Κιργιστάν, το Ουζμπεκιστάν και την Τουρκική Δημοκρατία, ενώ καθεστώς παρατηρητή κατέχουν η Ουγγαρία, η λεγόμενη Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου και το Τουρκμενιστάν.

Ο οργανισμός χρησιμεύει ως πλατφόρμα τόσο για την Τουρκία όσο και για το Αζερμπαϊτζάν για την ενίσχυση των σχέσεων με άλλα κράτη μέλη. Σε πρόσφατη συνάντηση, συνήφθησαν στρατηγικές συμφωνίες σχετικά με τη δημιουργία κοινών μέσων ενημέρωσης και ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών, συνεργατικές πρωτοβουλίες για την τουρκική γλώσσα και τον τουρκικό πολιτισμό και τη δημιουργία κοινού επενδυτικού ταμείου. Αποφασίστηκε αρχικά η δημιουργία ενός ταμείου ύψους 500 εκατομμυρίων δολαρίων για τη διευκόλυνση κοινών επενδύσεων σε διάφορους τομείς. Αυτό σηματοδοτεί τη δέσμευση των κρατών μελών να εμβαθύνουν τη συνεργασία τους σε οικονομικά, πολιτιστικά και στρατηγικά θέματα στο πλαίσιο του Οργανισμού Τουρκικών Κρατών.

Ως φυσικό επακόλουθο, ήταν η συνέχιση της υποστήριξης της Τουρκίας προς το Αζερμπαϊτζάν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την επιχείρηση στο Καραμπάχ.

Ανακεφαλαιώνοντας, η Τουρκία αντιτίθεται σθεναρά στην παρουσία της Αρμενίας στην περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, υποστηρίζοντας μια λύση στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Η έκβαση του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο-Καραμπάχ στα τέλη του 2020 οδήγησε σε μια σημαντική νίκη για το Αζερμπαϊτζάν, με αποτέλεσμα την τριμερή συμφωνία κατάπαυσης του πυρός. Η επακόλουθη νέα οριοθέτηση των συνόρων είδε την Αρμενία και τη Δημοκρατία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ να χάνουν σημαντικό μέρος των εδαφών τους, ενώ οι συνεχιζόμενες παραβιάσεις της εκεχειρίας και οι εντάσεις οδήγησαν στη γνωστή στρατιωτική επιχείρηση που εξαπέλυσε το Αζερμπαϊτζάν τον Σεπτέμβριο του 2023.

Η στάση της Τουρκίας μετά τη σύγκρουση περιλαμβάνει την υποστήριξη της υπογραφής ειρηνευτικής συμφωνίας μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας, την προώθηση των σχέσεων καλής γειτονίας και την προώθηση της ανάπτυξης των υποδομών, της βελτίωσης της ευημερίας και της περιφερειακής συνδεσιμότητας στην περιοχή του Καραμπάχ. Η στρατηγική προσέγγιση του Μπακού λαμβάνει υπόψη την ανάγκη αποφυγής περιττών ανταγωνισμών με τη Ρωσία, την αναγνώριση των πιθανών περιπλοκών στην περίπτωση ένταξης στο ΝΑΤΟ και την υιοθέτηση μιας διαφοροποιημένης πολιτικής έναντι της Ρωσίας για την επίλυση του προβλήματος του Καραμπάχ.

Η πρόκληση για την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν έγκειται στην επίτευξη μιας βιώσιμης ειρηνευτικής συμφωνίας με εγγυήσεις, η οποία βέβαια απαιτεί μια ευρύτερη σταθερή και οριστική ρύθμιση.